

A TELEKI CSALÁD ÉS TELEKI LÁSZLÓ

I.

A Garázda nemzetség egyik ága a 15. sz. elején szerezte meg királyi adományként a Békés vármegyei Telek falut, s ettől kezdve Telekinek nevezte magát. Előnevüket az ugyanebben az évszázadban megszerzett Zaránd megyei Székről vették.

Az országos politikában a család a 16. sz. második felében tűnt fel Erdélyben. Teleki Mihály az 1590-es években Báthory Zsigmond fejedelem testőrségének kapitánya, 1604-től Bocskay István első embere. Unokája, szintén Teleki Mihály a család vagyonának és rangjának igazi megalapozója, előbb Kővár kapitánya, majd az 1670-es évektől 1790-ig, haláláig Apafi Mihály fejedelem mellett Erdély első embere, kancellárként az erdélyi politika irányítója. 1865-ben I. Lipót császár-királytól maga és utódai számára római szent birodalmi grófi címet kapott.

Hat fia közül Sándortól származott le a család későbbi sziráki ága. Sándor unokája József (1738—1796) koronaőr, Ugocsa vármegye főispánja az aki Erdélyből Magyarországra, Szírákra költözött. Fia László (1764—1821) septemvír és Somogy vármegyei főispán. Báró Mészáros Johannával között házasságából négy fia született: Ádám a tábornok, József a Magyar Tudományos Akadémia első elnöke, Sámuel a Dunamelléki Református Egyház főgondnoka és László a legfiatalabb, akiről ez a könyv szól.

II.

A Teleki-család magyarországi birtokai

A széki gróf Teleki nemzetség egyik ága a 18. század elején származott el Magyarországra Erdélyből. Birtokaik Nógrád és Pest megyékben terültek el. Ezeket a birtokokat előkelő magyarországi családokkal kötött házassági kapcsolataik révén sikerült megszerezniük. A családban elsőként gróf Teleki Sándor Torda vármegye főispánjának, erdélyi kormányzéki tanácsosnak egyik fia, gróf Teleki László (1710—1778) császári és királyi tanácsos, főkormányzéki tanácsos, Erdély főpohárnoka lépett ilyen „birtokgyarapító” frigyre, amikor 1732-ben feleségül vette gróf Ráday Pál Eszter nevű leányát és hozományul megkapta a Pest megyei Gyömrő területén, illetve környékén elterülő földek egy részét. Ezt bizonyítja többek között az 1754. évi vármegyei nemesi összeírás is, amely szerint Gyömrőt több családdal együtt Teleki László is birtokolta. Gróf Teleki László leszármazottjai, különösen a gróf Teleki Sámuel által 1840-ben átépített grófi kastélyban és a hozzátartozó birtokon szívesen időztek, gyakran tértek ide pihenni pesti palotájukból, sőt a családtagok közül többen huzamosan itt is laktak.

A Telekiek másik jelentős magyarországi birtoka Nógrád megyében, Szírák helységben volt. E birtokukat is házasság útján szerezték: nevezetesen a fent említett gróf Teleki László József nevű fia (1738—1796) Ugocsa vármegye főispánja, valóságos belső titkos tanácsos, koronaőr, a magyar irodalom és tudományos élet bőkezű pártfogója feleségül vette Királyfalvi Róth Tamás és Watty Borbála egyetlen leszármazottját, Róth Johannát. E házassággal, majd Róth Tamásnak 1782-ben bekövetkezett halálával a sziráki birtokot és az 1748-ban épített kastélyt gróf Teleki József és utódai: fiai László, József és István, valamint Janka nevű leánya (bárá Prohász Sándor felesége) örökölték. A Teleki család tagjai legszívesebben e birtokukon tartózkodtak. A birtokon emelt családi sírboltban nyugsznak a Teleki-nemzetség legjelesebb tagjainak földi maradványai.

III.

Széki Gróf Teleki László (1811–1861) kronológikus életrajza

- 1811. február 11-én született Pesten, a Teleki-család pesti palotájában gróf Teleki László és második felesége Mészáros Johanna ötödik gyermekeként.
- Gyermekkorát és korai ifjúságát a család Pest és Nógrád megyei birtokain, Gyömrőn és Szirákon, valamint Pesten töltötte. Első tanítója és nevelője Medgyessy Pál református lelkész, majd Erőss Sándor.
- Apjának, 1821-ben bekövetkezett halála után féltestvére, gróf Teleki József történetíró, Erdély kormányzója és a Magyar Tudományos Akadémia első elnöke lett a gyámja.
- 1826-ban „A mohácsi vész” címmel négyfelvonásos drámát tervezett.
- 1828 nyarán pesti tanárával, Petrovics FrigyesSEL Sárospatakra ment, ahol 1830 nyaráig tanult a főiskolán. Itt ismerkedett meg többek között Jászay Pállal, a későbbi történetíróval, akivel egy életre szóló barátságot kötött.
- 1830-ban Zemplén vármegye táblabírájává választották Sárospatakon.
- 1830. szeptember 14-én Pozsonyban párbajt vívott „egy némettel”, akit súlyosan megsebesített. Ő maga a karján kapott sebet.
- 1830. szeptember 28-án I. Ferenc fiának, V. Ferdinándnak magyar királlyá történt koronázásán „pálcás”, udvari apródként vett részt Pozsonyban.
- 1831 tavaszán hivatalt vállalt Pesten.
- 1831 őszén áthelyezték Bécsbe, az udvari kancelláriára. Ide féltestvére, Teleki József vitte, akit kineveztek kancelláriai királyi tanácsossá.
- 1832. május 15-én a királyi magyar udvari kancellária elfogadta fogalmazó-gyakornoki kinevezéséért szóló folyamodványát.
- 1832. októberében foglalta el ezt az állást.
- 1832-ben, készülő új drámájának fő alakjául Koppány vezért választotta.
- 1833. február 13-án kelt, anyjához írott levelében kérte, hogy elhagyhassa Bécsét és Nyugat-Európába utazhasson. Külföldi utazásáról még apja, gr. Teleki Lászlónak és Erőss Sándorral kötött szerződése határozott, mely szerint fiának húszesztendősen korában három esztendeig tartó utat biztosított.
- 1833. augusztus 19-én indult útjára Bécsből.

- 1833. szeptember 25-én Weimarba érkezett, ahol felkereste Goethe és Schiller, Wieland, Herder emlékhelyeit.
- 1833. október 7-én már Berlinben volt, ahol majdnem egy évet töltött 1834. augusztus 20-ig.
- 1833 decemberében bemutatták a porosz királyi udvarban.
- Berlini tartózkodása idején rendszeresen látogatta Savigny, Eduard Gans és Leopold Ranke előadásait.
- 1836 április végén tért vissza Magyarországra.
- 1836 májusában a magyar királyi udvari kancellárián „tiszteletbeli udvari fogalmazó”-ként tevékenykedett.
- 1836. szeptember 10-én a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjainak sorába választotta.
- 1837 áprilisában befejeződött hivatalnoki pályája, miután az erdélyi Fogaras városa az 1937. esztendőre összehívott erdélyi országgyűlésre követé választotta.
- 1837. április 24-én mondta el első országgyűlési beszédét a nagyszebeni erdélyi dietán, amelynek tárgya az erdélyi Országgyűlési Napló megindításának követelése.
- 1837 nyarán bejárta Erdélyt. Ez idő alatt megvívott néhány párbajt; többek között Fogaras várának kapitány-parancsnokával, akinek arcát keresztüllőtte.
- 1837. október 28-án elhangzott országgyűlési beszédében a törvénytelenések ellen emelte fel szavát.
- 1838. szeptember 7-én a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja lett.
- 1840 februárjában királyi meghívót kapott az 1839. június 2-a óta ülésező magyar országgyűlés felsőtáblájára.
- 1840. március 7-én hitet tett „a lélek szabadsága, a lelkiismeret függetlensége és korlátlan-sága” mellett.
- 1841 február végén Heckenast Gusztáv kiadásában Pesten megjelent „Kegyencz” című drámája.
- 1841. szeptember 6-án bemutatták a drámát a pesti Nemzeti Színházban.
- Részt vett az 1841/42. évi erdélyi országgyűlésen.
- Az 1843/44. évi magyar dieta főrendi tábláján az ellenzék vezére, legünnepeltebb szónoka, leghatározottabb alakja. Szembefordult Széchenyi Istvánnal.

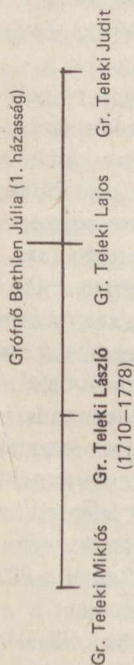
- Az 1844. október 6-án Pozsonyban megalakult Védegylet alelnökévé választották.
- 1844. december 24-én a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja lett.
- Az 1844. december 22-én megalakult *Gyáralapító Társaság* szervezésében aktív szerepet vállalt.
- 1844-ben meghalt anyja, Mészáros Johanna.
- 1845. október 15-én kettévált a *Nemzeti Kör*. A radikális többség Telekit választotta meg elnökének.
- 1846. november 12-én Teleki egyesülésre szólította fel a *Pesti Kör* (gróf Ráday Gedeon elnökelete alatt) és a *Nemzeti Kör* tagjait.
- 1847. január 24-én Teleki elnökletével megalakult az Ellenzéki Kör, miután a Nemzeti Kör és a Pesti Kör egyesült.
- 1848. április 30-án Teleki és az elnökelete alatt álló Ellenzéki Kör (mely ekkor már Radikál Kör néven szerepelt) beadvánnyal fordult a magyar kormányhoz egy „országos toborzás útján önkénytesekből” megszervezendő magyar hadsereg felállítására.
- 1848. augusztus 18-án a magyar népképviselői országgyűlésen Teleki beszédet tartott a független magyar hadsereg megalakítása érdekében.
- 1848. augusztus 24-én utoljára szerepelt a magyar országgyűlésen.
- 1848. augusztus 29-én megkapta a megbízólevelét, mint Magyarország követe, s Párizsba indul.
- 1848. augusztus 31-én elhagyta Magyarországot, ahová 13 év múlva tért csak vissza.
- 1848. szeptember 4-én indult el Bécsből és szeptember 8-án Párizsba érkezett.
- 1848. szeptember 9-én fogadta őt Jules Bastide francia külügyminiszter, de csak magánemberként. Teleki kérését a követváltás ügyében elutasította.
- 1848. szeptember 19-én találkozott Párizsban Adam Czartoryski lengyel herceggel, a lengyel emigráció központjában a Hotel Lambert-ben.
- 1848. október 26-án Teleki részletes beadvánnyal fordult a francia kormányhoz.
- 1848-ban Párizsban megjelent: *La Hongrie aux peuples civilisés. Manifeste publié au nom du Gouvernement Hongrois.* című munkája. (Angol fordítása Londonban 1849-ben, németül pedig Lipcsében, olaszul ugyancsak 1849-ben látott napvilágot.)

- 1849. március 7-én kelt, Kossuth-hoz intézett levelében Magyarország föderatív átalakítását javasolta.
- 1849. május 14-én írott, Kossuth-hoz címzett levelében Teleki megismételte a Magyarország föderatizálására tett március 7-i javaslatát.
- 1849. május 18-án Teleki Párizsban megállapodást kötött a közép- és dél-kelet-európai emigráns politikusokkal Magyarország föderatív átalakításáról.
- 1849 nyarán Londonba látogatott.
- 1849-ben Hamburgban kiadták: *Die russische Intervention nebst diplomatischen Aktenstücken. Original-Ausgabe für Deutschland* c. művét.
- 1850 tavaszán Orczy Istvánnéval és néhány barátjával Párizsból Montmorencyba költözik.
- 1850. július 16-i, Kossuth-hoz írott levelében részletesen ismertette konföderációs tervét.
- 1850 novemberétől Svájcban – Genfben és Zürichben – élt.
- 1852 őszén kihívja párbajra Haynaut, aki azt nem fogadta el.
- 1853 novemberében visszaköltözött Párizsba.
- 1855-ben hűga, Teleki Augusztá grófnő, Degenfeld-Schomburg Ottó gróf özvegye férjhez ment a nálánál 15 évvel fiatalabb Bozó Pálhoz, aki gyermekeinek házitánítója volt.
- 1855–1856-ban többször megfordult Belgiumban, Svájcban és Franciaország különböző városaiban.
- 1859 márciusában Teleki felkereste Kossuth-ot Londonban.
- 1859. május 6-án Párizsban megalakult a *Magyar Nemzeti Igazgatóság*, az emigráns magyar kormány Kossuth, Teleki és Klapka részvételével.
- 1860 novemberében Teleki álnéven Szászországba, Drezdába utazott, hogy meglátogassa ott élő rokonait, Teleki Emma grófnét, De Gerando özvegyét és Teleki Blankát.
- 1860. december 16-án drezdai lakásán a szász rendőrség letartóztatta Telekit.
- 1860. december 21-ére virradó éjjel Bodenbachnál a szász kormány kiszolgáltatja Telekit az osztrák határőrségnek.
- 1860. december 27-én az osztrák rendőrség Telekit Bécsbe szállította.
- 1860. december 30-án átadják a bécsi Landesgerichtnek, amely a következő napon, 31-én kihallgatta.

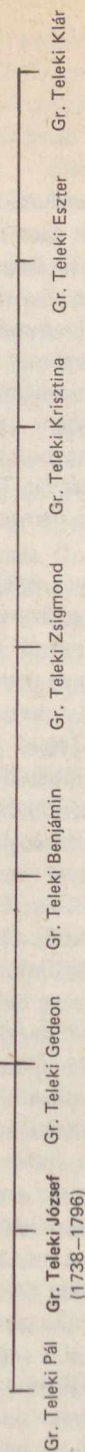
- 1861. január 1-én az uralkodó I. Ferenc József a politikától való tartózkodásának ígérete mellett szabadon bocsátotta.
- 1861. január 23-án Teleki Gyömrőre utazott, ahol két hétig maradt.
- 1861. február 16-án Szirákra érkezett.
- 1861. március 4-én Teleki királyi meghívót kapott az április 2-ára összehívott magyar országgyűlésre.
- 1861. március 18-án Pest megye közgyűlésén beszédet mondott.
- 1861. március 26-án a Pest megyei Abony községben tartott programbeszédében az 1848-as törvények teljes visszaállítását, társadalmi és nemzeti vonatkozásban azok továbbfejlesztését követelte. Az országgyűlés feladatául a bécsi udvarral kötendő megegyezés megakadályozását tűzte ki.
- 1861. március 30-án Abonyban egyhangúlag országgyűlési képviselővé választották.
- Az 1861. április 6-án Budán megnyílt országgyűlésen Teleki kb. 80 hívével együtt tiltakozásul távol maradt, ti. hogy az 1848-as törvények szerint Pesten kellene tartani a diétát.
- 1861. április 8-án a pesti belvárosi templomban tartott Széchenyi gyászünnepség után az ifjúság Telekit nagy ünneplésben részesítette és nádor-jelöltnek kiáltotta ki.
- 1861. április 9-14. között a radikális határozati párt Telekivel az élen kidolgozta határozati javaslatát.
- 1861. április 23-én a Nemzeti Körben, a külföldi újságírók részére rendezett vacsorán Teleki beszédet mondott a magyar emigránsokról.
- 1861. május 7-ről 8-ára virradó éjszaka Teleki szíven lőtte magát.
- 1861. május 10-én temették el Szirákon, a Degenfeld-család kriptájában.
- Megjelenik Pesten magyarul az 1849-ben, Hamburgban kiadott munkája: *Az orosz intervenció Magyarországon. Diplomatai okmányokkal bővítve* címmel.

Gróf Széki Teleki László leszármazási táblája

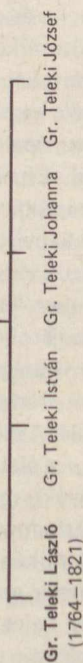
Gróf Széki Teleki Sándor
(1679–1760)

Grófnő Ráday Eszter

Róth Julianna

Bárónő Mészáros Johanna (2. házasság)

